

E-læring i kunst og håndverk

Internett som læringsarena

Morteza Amari

Innledning

Informasjonsteknologien kan betegnes som selve symbolet på vår tid. Den har preget menneskenes måte å arbeide, kommunisere, studere og bruke fritiden på. Datamaskinene styrer mange av våre daglige gjøremål og vi er blitt til dels avhengige av dem.

Av og til vil den teknologiske utviklingen føre med seg noen uventede biprodukter (Nørretranders, 1997). Noen av dem er nyttige, andre unyttige og noen direkte skadelige både for mennesker og natur. Det kan ofte føre til noe helt annet enn det man i utgangspunktet hadde tenkt seg. Internett er et slikt teknologisk biprodukt som har hatt, og kommer til å få, uante virkninger på den teknologiske utviklingen.

I løpet av to tiår har Internett forandret menneskers måter å kommunisere og forholde seg til hverandre på i store deler av den vestlige verden. Den raske spredningen av Internett har gjort den til et unikt fenomen i den menneskelige historien. Om få tiår vil de fleste i verden være koblet på nettet. I mars 2003 var det 619 millioner som hadde tilgang til Internett og det forventes en økning til 940 millioner i 2004 (Global-Reach, 2004). Internett vil som et viktig samfunnsfenomen prege de neste århundrers kulturelle utvikling.

Internett er allerede blitt en av de viktigste premissleverandører for utvikling og forskning både når det gjelder formidling og nye undervisningsmetoder. Utbredelsen av Internett og tilgjengeligheten til informasjon har også aktualisert bruken av Internett som læringsarena. Det har vokst fram et nytt område i læring og utdanning i de senere årene, nettbasert læring.

Til tross for den eksplosjonsartede utviklingen i nettbaserte studietilbud, er nettbasert studier i kunsthøgskolen nesten fraværende i det offentlige studietilbudet i Norge. De få som finnes, er som oftest private. Det er derfor relevant å finne svar på spørsmål knyttet til problemstillinger rundt e-læring i kunsthøgskolen sammenheng.

E-læringens opprinnelse

E-læringens grunnidéer kan spores tilbake til brevskolene og idéen om fjernundervisning eller fjernlæring. Fjernlæring oppstod da et kulturprodukt for første gang kunne flyttes over distanser slik at andre mennesker enn de på produktets opprinnelsessted kunne se og dermed lære noe om det aktuelle produktet.

Mennesker har i tusener av år fått impulser og idéer og utviklet nye kulturprodukter med utgangspunkt i hva andre kulturer har produsert. En persisk pottemaker kunne lære noe om kinesisk pottemakeri uten å flytte seg fysisk til Kina. Ved å observere, studere eller beundre en importert kinesisk vase kunne man muligens lære noe om dens form og dekor, men også om dens tekniske utførelse som brenningstid og leirtype. Med informasjonsteknologiens termer vil vi kunne si at en pottemaker i Kina komprimerte store mengder kulturinformasjon og lagret dem i vasen. Vasen ble flyttet over tid og rom og informasjonen i vasen ble dekodet og fortolket av en pottemaker i Persia. Denne informasjonen kunne muligens være inspirasjons- eller kunnskapskilde til nye produkter av den persiske pottemakeren.

Skriftlige kilder på steintavler og papyrus ble også formgitt og dekorert med bilder. Slik kunne tidligere konger og herskere utveksle informasjon, ordrer og annet med sine undersåtter i sitt imperium eller kanskje kunne de sende ulike former for budskap til andre konger. Således har læring i sin ikke-institusjonaliserte og ikke-organiserte form eksistert i hele menneskehetens historie og eksisterer fortsatt når onkelen fra Amerika skriver om livet og steder i landet på den andre siden av kloden og vi leser og lærer om landet uten å ha vært der. Brevkorrespondansen til kunstnere som Munch, Van Gogh og Picasso gir oss i dag verdifull kunnskap om deres kunstneriske virksomhet. Slik har kulturer også utvekslet, lært og lært bort kunnskap over tid og distanser.

Undervisning og læring (i sin mer organiserte form) gjennom utveksling av brev finner vi også i kommunikasjonen mellom de religiøst lærde og deres elever. Kinesiske lærde og japanske buddhistprester instruerte sine elever ved korrespondanse. Paulus' brev er et annet velkjent eksempel på dette (Boyesen, 1964).

Det var imidlertid postens utvikling knyttet til industrisamfunnets infrastruktur som la grunnlaget for fjernundervisning som en aktuell utdanningsmodell (Støkken, 1998). Begrepet post stammer fra latinske *postia*, et sted der man kunne skifte hester (Johannessen et al., 1997). Det organiserte postverk som ble tilgjengelig for alle, oppstod først i middelalderen, og det tidsmessig effektive postverket kom senere med utbygging av jernbaner. Et effektivt transport- og postsystem var nødvendig for at et korrespondansekurs kunne begynne.

Fjernundervisning i organisert form kom i slutten av 1800-tallet med framveksten av industrialiseringen. Industrialiseringen har blant annet lagt grunnlaget for både innføring av kunst- og håndverksfaget i skolen og innføring av fjernundervisning som utdanningsmodell.

En av hovedgrunnene for innføringen av ferdighetsfagene (forgjenger for kunst- og håndverksfaget) var å imøtekomme industrialiseringens framvoksende behov for flere typer kunnskap og kompetanse enn de teoretiske fagene. Industriens raske framvekst skapte et større behov for yrkesrettet utdanning enn det offentlige skoler kunne tilby. Brevskolene ble et supplement til dette behovet. I USA kunne 73 universiteter og colleger tilby brevkurs i 1919 og dette økte til 174 institusjoner i 1928 (Boyesen, 1964).

I Norge var Norsk Korrespondenceskole (NKS) Fjernundervisning (grunnlagt 4. oktober 1914) lenge den største aktøren (NKS, 2005). De fikk senere konkurranse av Norsk Kunnskaps-Institutt (NKI) fjernundervisning (NKI, 2005), Folkets Brevskole (FB) (FB, 2005) og Landbrukets Brevskole (LB)¹ (LB, 2005) og etter hvert flere. Utvikling av industri skapte behov for kompetanseheving og samtidig utdanningsstrukturer som kunne tilby kompetanseheving for voksne mennesker som kunne kombinere utdanning med jobb og hjem (Støkken, 1998).

Massemediene i form av aviser, TV og radio har vært kilde til kunnskap og læring i hele sin historie. Funksjonen til disse er å spre kunnskap om verden rundt oss. De har også blitt brukt som en kanal for manipulering, propaganda, kommersielle interesser og annen form for påvirkning. Noen ganger har de blitt brukt til å formidle ulike former for institusjonalisert kunnskap. Norsk Riksringkasting -Undervisning (NRK, 2005)² er et norsk bidrag i feltet. De har hatt flere produksjoner for formidling av ulike fagområder. Språkopplæring var et av de store satsningsområdene i NRK. Brukerne av disse kursene kunne skaffe seg lærebøker og følge språkkursene på TV. Med fremveksten av satellitt-TV var det flere institusjoner som arrangerte kurs og studier med en kombinasjon av TV-sendinger overført via satellitt og lokale samlinger. Andre typer kommunikasjonsteknologi som videotelefoni (Krane and NKS fjernundervisning, 1992) og telefax (Krane et al., 1991) har også blitt brukt i undervisnings sammenheng.

E-læringens opprinnelse i kunstoffag

E-læring i Kunst og håndverk kan sies å ha sine røtter i brevskolene. De første brevskolene i kunstoffaglig sammenheng blomstret i begynnelsen av 1900-tallet. *The John Hassall Correspondence Art School* og *The Press Art School* (The Press Art School, 1936 and 2005) var to av de institusjonene som tidlig i 20-årene startet brevkurs relatert til kunst og design i London. Skolene tilbød brevkurs i tegning, illustrasjon, akvarell, oljemaling, reklametegning med mer. Det var mange deltakere i disse kursene som etter hvert kunne arbeide som kunstnere, reklametegnere eller illustratører.

På begynnelsen av 1900-tallet var det flere aktører i USA som gjennom annonsering i aviser og fagtidsskrifter tilbød sine korrespondansekurser i kunst- eller reklametegning. I USA startet det flere korrespondanseskoler som tilbød kunstoffaglige kurs. En av de store var – og er fremdeles – *Famous Artists School* (etablert i 1948). Skolen ble grunnlagt av Albert Dorne og tolv andre kjente amerikanske kunstnere. Skolen ble startet ut fra visjonen “an art school for everyone, everywhere” (Famous Artists School, 2005). Skolen har også avdelinger i Europa, som har ansatt kunstnere som kan instruere deltakerne her.

Skolen har delt kursene sine i to kategorier: *Fine Art* og *Career Art*. I kategorien *Fine Art* inngår kurs i olje-, akvarell- og akrylmaling, kurs i tegning med mer. Altså klassiske studier i portrett, landskap, anatomi, dyr og akt. I kategorien *Career Art* inngår kurs i illustrasjon og design som er forberedelse til jobb innen reklame, annonse- og plakatutforming og lignende arbeidsoppgaver. Det finnes flere kunstnere og illustratører både i USA og i Europa som har startet sin karriere med brevkurs ved denne skolen.

De to ovennevnte kategoriene er betegnende for grunnidéene for starten av kunstoffaglige brevskoler, nemlig industrialiseringen og romantikken. I avisannonserne fra denne tiden (The

¹ I dag ligger *Landbrukets Brevskole* under *Bygdefolkets Studieforbund*

² *NRK-Undervisning* er per dags dato avviklet

Press Art School, 2005), reklamerte annonsørene at deltakerne i kursene vil få både *Pleasure* og *Profit*. Opplæring i kunst vil gi *Pleasure*, som er fra det romantiske synet på kunsten og kan også spores tilbake til antikkens syn på kunst. Opplæring i kunst vil også gi *Profit*, som er en følge av industrialiseringen. Med framveksten av industrien ble det produsert flere og flere produkter som konkurrerte i samme marked og dermed vokste behovet for reklame, illustrasjon og kommersiell kunst. Med bruk av riktig design og reklame kunne produktene få et fortrinn i konkurransen med andre lignende produkter.

Gjennom å øke kompetansen i kunst og design lovet alle disse kursene at deltakerne kunne tjene penger med å gå inn i design- og reklameindustrien. I tillegg kunne folk som hadde interesse og kunstnerisk evne, øve opp sine ferdigheter og etter hvert realisere sine drømmer som kunstner. Fortsatt er mange av disse nettbaserte tilbudene knyttet til design, reklame og illustrasjon som yrke. Mens brevskolene var rettet mot voksne, åpnet nettskolene mulighetene for alle.

NRK hadde flere produksjoner og sendinger med kunst- og kulturfaglig innhold som er blitt brukt til undervisning i kunst og håndverksfaget. Det har vært noen forsøk med å bruke TV-mediet i en kunst og håndverksfaglig studie og kurs. NKS fjernundervisning hadde blant annet et studieprogram *Fra Barnehage Til Skole, 5-10-årspedagogikk*. Det var et satelittformidlet undervisningsopplegg i skoleåret 1992-1993 (Krane et al., 1993). Modulen *Praktisk estetisk virksomhet* inngikk som en del av dette studiet. Andre eksempel var prosjektet *Tegning, form og farge for grunnkurs formgivningsfag, - Reform 94* i regi av Høgskolen i Oslo (Søyland, 1995). Undervisningen var desentralisert og var en kombinasjon av samlinger og satellittoverførte TV-sendinger. Disse var direktesendte studieopptak og kursdeltakerne hadde anledning til å fakse eller ringe inn sine spørsmål til foreleserne.

Kunstfaglige E-læringstilbud i dag

Det vokste fram mange internasjonale, private og offentlige aktører på e-læringsmarkedet ved inngangen til 1990-tallet. Muligens finnes mer en 200 000 forskjellige kurs på nettet i 2004, noe som er en fordobling i løpet av et par år (Paulsen et al., 2003). På Norgesuniversitetets nettsted³ finner vi nesten alle norske leverandører av etter- og videreutdanning på høyre nivå. Norgesuniversitetet gir også støtte til utvikling av fleksible, IKT-støttede undervisningstilbud ved universiteter og høyskoler. Nettbasert læring i høyere utdanning i dag har vokst og utviklet seg fra å være en marginal aktivitet til å bli anerkjent som et viktig strategisk anliggende for de aktuelle institusjonene (Myklebost, 2001).

I dag finnes det mange kunstfaglige nettbaserte tilbud internasjonalt. Både som enkeltkurs og som kompetansegivende kurs. Den internasjonale konferansen *Designs on eLearning* i London i september 2005 indikerer at nettbaserte studier i kunst og design er i ferd med å etablere seg som forskningsfelt (The international conference in the use of technology for teaching and learning in art, design and communication, 2005). På konferansen ble det presentert mange internasjonale prosjekter knyttet til e-læring i kunst og design.

I Norge har flere aktører hatt nettbaserte studier eller kurs med kunstfaglig innhold i de siste årene. Det vokser nå fram flere private aktører i dette feltet, for eksempel Noroff instituttet (2005) som tilbyr Internettbasert undervisning i grafisk design. Både Universitetet i Bergen og i Universitetet i Oslo har satt i gang nettbaserte studier i kunsthistorie og kulturhistorie.⁴ NKS

³ <http://www.nuv.no/>

⁴ De har egne nettsider man kan finne på; <http://www.uib.no/>, <http://www.uio.no/>

og NKI har noen få nettbaserte tilbud med forming- og formgivningsinnhold. Høgskolen i Telemark og Høgskolen i Oslo har hatt forsøksordninger med nettstudier knyttet til estetiske fag.⁵ Med utbredelsen av nettbaserte læringssystemer som ClassFrontier i grunnskolene er det blitt igangsatt noen nettbaserte opplegg i kunst og håndverk. Disse viser en gryende interesse for å bruke Internett som læringsarena i fagområder med kunstfaglig innhold. Derfor er det også et voksende behov for forskning og praktisk deltakelse i dette feltet.

Sluttkommentarer

Den industrielle revolusjonen skapte nye behov for å mestre, leve og vokse opp i industri-samfunnet. Med IT-revolusjonen er det dukket opp nye behov for å mestre hverdagen. Tilgang til og transport av informasjon på Internett er selve symbolet for det nye informasjonssamfunnet. Denne revolusjonen markerer overgangen fra brevskolene til nettskolene.

Mens brevskolene var et resultat av den industrielle revolusjonen, er nettskolene et resultat av den informasjonsteknologiske revolusjonen. Jernbanen satte fart i transport av varer, gods og post og la grunnlaget for brevskolene. Internett satte fart i transport av og tilgang til informasjon og la grunnlaget for nettskolene.

Fjernlæring i en ikke-organisert form har eksistert i tusener av år. Bøker er fremdeles det mest vanlige og brukte medium for fjernlæring. I betydningen av at en ikke møter kunnskapskilden ansikt-til-ansikt, og at kunnskap beveger seg over tid og rom. Lærebøker og instruksjonsbøker er den mest utbredte formen for den organiserte fjernundervisning og fjernlæring i en ikke-ansikt-til-ansikt situasjon. Brevkorrespondanse og Internett er andre former for fjernundervisning. Mens bøker kun formidler tekst og bilder og er enveiskommunisierende, vil brevkorrespondanse ha muligheter med utveksling av lyd- og videokassetter i tillegg til tekst og bilde og er toveiskommunisierende.

Dagens PC-teknologi integrerer avansert hardware som webkameraer, mikrofoner, høyttalere og skjerm. Internett-teknologien leverer avansert software der en kan bruke avansert form for kommunikasjon som chatting, videokonferanse, IP-telefoni, interaktive online-spill med mer. Til sammen skaper det mulighet til å utveksle enorme mengder informasjon over nettet. Nettet utvider mulighetene med utveksling av flere medier betydelig mer enn brevkorrespondanse noen gang kan gjøre.

Kommunikasjonen via Internett (med de ovennevnte teknologiene) gir en samtidighet der grensen mellom å være i en ansikt-til-ansikt situasjon eller ikke utviskes. Dette blir den største fagdidaktiske utfordringen i møte med teknologien. Skolen og læreren er ikke alene om kunnskapsformidling. Barn og unge som vokser opp nå, har tilgang til informasjon og er storbrukere av informasjons- og kommunikasjonsteknologien. Økning i barn og unges konsumering av visuelle medier er en stor utfordring for kunst- og håndverksdidaktikken. Å møte denne utfordringen vil legitimere fagets plass i skolen i framtiden.

Det er viktig med forskning på bruk av nettbaserte studier i kunstfag. Både for å vinne erfaringer for praktisk anvendelse, og for å utvikle teorier om feltet. Det er viktig at den teknologiske utviklingen på dette feltet styres ut fra pedagogiske og fagdidaktiske argumenter, slik at ikke byråkratene og markedskreftene alene legger føringer for denne utviklingen.

⁵ Disse kan leses om på de offisielle sidene: <http://www.hit.no/>, <http://www.hio.no/>

Litteratur

Alexandersen, Jan. 2001. *Nettbasert læring i høgre utdanning: noen norske erfaringer, SOFF-rapport; 1/2001*. Tromsø: Soff.

Aase, Laila, Åse Streitlien, Svein Lorentzen og Anne-Lise Høstmark Tarrou. 1998. *Fagdidaktikk: innføring i fagdidaktikkens forutsetninger og utvikling*. Oslo: Universitetsforlaget.

Boyesen, Einar. 1964. *Norsk korrespondanseskole gjennom 50 år: 1914-1964*. Oslo: Nks.

Bygdefolkets Studieforbund. 2005. *Nyheter* [Internet] [cited 15.12 2005]. Available from <http://www.bsfstudie.no/>.

Famous Artists School. 2005. *Picture Yourself in the World of Art* [Internet] [cited 15.12 2005]. Available from <http://www.famous-artists-school.com/index.php>.

Efland, Arthur D. 1990. *A history of art education: intellectual and social currents in teaching the visual arts*. New York: Teachers College Press.

Folkets Brevskole. 2005. *FB fjernundervisning* [Internet] [cited 14.12. 2005]. Available from <http://www.fb.no/>.

Global-Reach. 2004. *Global Internet Statistics* [Internet] [cited 30.03 2004]. Available from <http://global-reach.biz/globstats/index.php3>.

Gombrich, E. H. 2003. *Verdenskunsten*. 4th ed. Oslo: Aschehoug.

International Conference on Teaching and Learning with Technology in Art Design and Communication. 2005. *2005 Conference Proceedings* [Internet]. Bennett, Louise 2005 [cited 10.12 2005]. Available from http://www.arts.ac.uk/itrd/Conference/programme_ps1.htm.

Johannessen, Finn Erhard, Lill-Ann Jensen, Postverket, Postvesenet og Posten Norge. 1997. *Alltid underveis: Postverkets historie gjennom 350 år: bind 1: 1647-1920*. Oslo: Elanders forlag og Posten.

Krane, Anne Grethe, Dagny Blom, Annita Fjuk, Leif Vistven og NKS fjernundervisning. 1993. *Satelitt i fjernundervisning*. Edited by A. G. Krane: NKS fjernundervisning.

Krane, Anne Grethe og NKS fjernundervisning. 1992. *Støtteundervisning via videokonferanser i Finnmark: rapport fra et forsøk ved NKS fjernundervisning*. Oslo: SEFU, Senter for fjernundervisning/NKS Ernst G. Mortensens stiftelse.

Krane, Anne Grethe, Kjell Veivåg, NKS fjernundervisning og Senter for fjernundervisning. 1991. *Telefax i fjernundervisning: evaluering av et forsøk ved NKS fjernundervisning*. Oslo: SEFU.

NKI Fjernundervisning. 2005. *NKI Fjernundervisning* [internet] [cited 14.12 2005]. Available from <http://www.nki.no/index.xsql>.

NKS fjernundervisning, NKS Studiesenter 2005. *NKS fjernundervisning* [Internet] [cited 14.12.2005]. Available from <http://www.nks.no/>.

Myklebost. 2001. *Nettbasert læring i høgre utdanning - en samling norske erfaringer*. I *Nettbasert læring i høgre utdanning: noen norske erfaringer. SOFF-rapport; 1/2001*. Red. J. Aleksandersen. Tromsø: Soff.

Noroff instituttet. 2005. *Velkommen til moderne utdanning* [Internet] [cited 14.12.2005 2005]. Available from <http://www.noroff.no/forside.asp>.

Norsk Rikskringkasting. 2005. *Undervisning* [Internet] [cited 14.12 2005]. Available from <http://www.nrk.no/kanal/undervisning/>.

Nørretranders, Tor. 1997. *Stedet som ikke er: fremtidens nærvær, nettverk og Internet*. København: Aschehoug.

Paulsen, Morten Flate, Søren Nipper, and Carl Holmberg. 2003. *Online education: learning management systems: global e-learning in a Scandinavian perspective*. Bekkestua: NKI forlag.

The Press Art School. 1936. *Art Training by Correspondence. The Press Art School. 2019s courses of instruction. A prospectus*. London: fol.

The Press Art School. 2005. *Art Education* [Internet] [cited 15.12 2005]. Available from <http://www.fulltable.com/VTS/s/sc/scc.htm>.

Sjøberg, Svein. 2004. *Naturfag som allmenndannelse: en kritisk fagdidaktikk*. 2nd ed. Oslo: Gyldendal akademisk.

Støkken, Anne Marie. 1998. *Det usynlige akademia: om fjernundervisning i høyere utdanning*. Tromsø: Institutt for sosiologi, Universitetet i Tromsø.

Søyland, Inger Marie. 1995. *Rapport fra prosjektet tegning, form og farge for grunnkurs formgivningsfag reform 94*. Oslo: Høgskolen i Oslo, Avdeling for estetiske fag.

Utdannings- og forskningsdepartementet. 2005. *Kunnskapsløftet: læreplaner for gjennomgående fag i grunnskolen og videregående opplæring: læreplaner for grunnskolen* (Midlertidig trykt utg.). Oslo: Utdanningsdirektoratet.

Summary

This project will cast light on the use of Internet as a learning arena in Art & Design. The main question in the project is: How will knowledge be constructed through online-education in Art & Design? The starting point of this project is that Art & Design education has a place in compulsory school as a general educational purpose. In the digital society we get more and more visual impressions. This makes the acquisition of visual literacy more important in order that we should be able to master the tasks we meet in the society. The project looks at the organization and transmission of knowledge in Art & Design through net based learning as an expansion of the contribution of the area of visual literacy. Through this process the project will be trying out ideas in practice to improving teaching and learning in Internet-based Education in Art & Design.